

NOVI ZAKON O OMEJEVANJU UPORABE TOBAČNIH IN POVEZANIH IZDELKOV

Nataša Blažko

POVZETEK. Že več kot 20 let v Sloveniji uvajamo številne učinkovite ukrepe za omejevanje uporabe tobačnih izdelkov. Marca 2017 je na tem področju stopila v veljavo nova zakonodaja, ki poleg tobačnih izdelkov naslavlja tudi povezane izdelke ter na podlagi nove Evropske direktive in Okvirne konvencije Svetovne zdravstvene organizacije za nadzor nad tobakom uvaja številne nove ukrepe. Z uvedbo celovitega nabora dokazano učinkovitih ukrepov in prepovedi želimo celovito urediti nadzor nad uporabo tobaka, tobačnih in povezanih izdelkov, preprečiti začetek kajenja in spodbuditi opuščanje kajenja ter vzpostaviti zakonodajne okvirje, ki bodo omogočili boljši nadzor in doslednejše sankcioniranje kršitev predpisov s tega področja. S sprejetimi ukrepi bomo v Sloveniji prispevali k boljšemu zdravju ljudi in k vzdržnosti zdravstvenega sistema.

UVOD

V Sloveniji smo doslej uvedli že številne učinkovite ukrepe za omejevanje uporabe tobačnih izdelkov. Leta 1996 smo bili med najnaprednejšimi državami v Evropi, ko smo uvedli ločitev prostorov za kadilce od prostorov za nekadilce in omejili oglaševanje tobačnih izdelkov. Leta 2007 smo uvedli popolno prepoved kajenja v vseh zaprtih javnih in delovnih prostorih. Pomembno je zmanjšala izpostavljenost prebivalcev tobačnemu dimu. Po podatkih raziskave Eurobarometer, opravljene leta 2014, je Slovenija med tistimi državami EU, kjer ljudje opazijo najmanj kajenja v restavracijah, barih in na delovnem mestu.

ZAKON O OMEJEVANJU UPORABE TOBAČNIH IN POVEZANIH IZDELKOV

Enajstega marca 2017 je začel veljati novi Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov (v nadaljnjem besedilu: zakon), ki v naš pravni red prenaša Direktivo 2014/40/EU o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic o proizvodnji, predstavitvi in prodaji tobačnih in povezanih izdelkov in razveljavitev Direktive 2001/37/ES (v nadaljnjem besedilu: direktiva) ter poleg določb direktive uvaja tudi dodatne ukrepe za zmanjševanje uporabe tobačnih in povezanih izdelkov med prebivalci Republike Slovenije.

Skladno z določbami direktive zakon uvaja:

- **Velika slikovno-besedilna zdravstvena opozorila**, ki morajo prekrivati 65 % sprednje in zadnje strani cigaretnih škatlic, so na vrhnjem robu škatlic in imajo tudi informacije o opuščanju kajenja (brezplačna telefonska

številka 080 2777). Na zavojčkih cigaret je prepovedano navajati vrednosti emisij za katran, nikotin in ogljikov monoksid, ker te vrednosti uporabnike zavajajo k sklepanju, da so nekatere cigarete manj škodljive od drugih.

- **Prepoved dajanja na trg tobačnih izdelkov, ki nimajo zgolj vonja ali okusa po obaku, ampak značilno aromo**, ki je posledica tobaku dodanih snovi s prepoznavnim vonjem ali okusom (z aromo sadja, začimb, zelišč, alkohola, bombonov, mentola ali vanilje), ki ju je mogoče zaznati pred uporabo tobačnega izdelka ali med njo. Prepovedani so tudi tobačni izdelki z drugimi dodatki, npr. vitamini ali sorodnimi snovmi, ki ustvarjajo vtis, da izdelek koristi zdravju, da manjšajo grožnjo zdravju ali da uporabniku večajo energijo in vitalnost (kofein, taurin ali druga poživila), z dodatki, ki obarvajo emisije ali lajšajo vdihavanje ali večajo vnos nikotina.
- **Strožje obveznosti proizvajalcev in uvoznikov tobačnih izdelkov do poročanja o sestavinah in emisijah tobačnih izdelkov**. Proizvajalci in uvozniki bodo morali poročati o sestavinah in njihovi vsebnosti v posameznih izdelkih ter o vrednostih emisij iz njih. Sporočati bodo morali tudi vse morebitne spremembe v sestavi izdelkov, razloge za morebitne nove sestavine v kaki vrsti izdelkov in toksikološke podatke o sestavinah v izgoreli ali neizgoreli obliki izdelka.
- **Celovito ureditev prodaje in rabe elektronskih cigaret, novih tobačnih izdelkov in zeliščnih izdelkov za kajenje**: Skladno z direktivo bodo morali proizvajalci in uvozniki elektronskih cigaret 6 mesecev pred začetkom nameravane prodaje novega izdelka o tem obvestiti Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano. Določeni so pogoji, ki jih morajo izpolnjevati elektronske cigarete in posodice za ponovno polnjenje, informacije, ki jih morajo vsebovati navodila za uporabo elektronskih cigaret, in informacije, ki morajo biti navedene na njihovi embalaži. Skladno z direktivo se uvaža obveznost poročanja proizvajalcev in uvoznikov elektronskih cigaret o obsegu prodaje, preferencah različnih skupin potrošnikov, načinu prodaje teh izdelkov in predložitve povzetkov raziskav trga, ki so bile opravljene v zvezi z navedenim. Kljub temu da elektronska cigareta ali posodica za polnjenje ustrezata zakonskim zahtevam, pa je dopustna zahteva, da se odstranita s trga, če s kako lastnostjo resno ogrožata zdravje ljudi. Prepovedana je tudi neposredna ali posredna promocija elektronskih cigaret in posodic za ponovno polnjenje na internetu ter v ostalih medijih.
- **Strožje ukrepe za preprečevanje ponarejanja in nezakonite trgovine s tobačnimi izdelki**, ki vključujejo opremljanje vsakega zavojčka tobačnih izdelkov s posebno identifikacijsko oznako, ki bo omogočala sledljivost izdelka, in z varnostnim elementom za zaščito pred nedovoljenimi posegi v embalažo izdelka.

Zakon skladno z določbami Okvirne konvencije Svetovne zdravstvene organizacije za nadzor nad tobakom med drugim uvaja tudi naslednje dodatne ukrepe:

- **Popolno prepoved oglaševanja, razstavljanja in promocije tobačnih ter povezanih izdelkov¹, tudi s sponzoriranjem ali doniranjem.** Tudi prepovedi zagotavljajo učinkovitejši nadzor nad rabo tobaka in omogočajo zmanjšanje izpostavljenosti, predvsem otrok in mladih, tem izdelkom. Prodajalci bodo morali po novi ureditvi od 11. marca 2018 omenjene izdelke hraniti tako, da ne bodo vidni niti neposredno dostopni javnosti.
- **Dovoljenja za prodajo tobačnih in povezanih izdelkov**, ki zagotavljajo učinkovitejši nadzor nad prodajalci tobaka, tobačnih in povezanih izdelkov. Vsi, ki bodo želeli prodajati tovrstne izdelke, bodo morali do konca leta 2018 pridobiti dovoljenje in bodo vpisani v posebni register. Dovoljenje jim bo odvzeto in prodaja tobaka, tobačnih in povezanih izdelkov preprečena, če bo pravnomočno ugotovljeno, da so kršili zakonodajo (prepoved prodaje mladoletnim ali oglaševanja). Z globo 50.000 evrov bo kaznovana pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, ki bi brez dovoljenja prodal tobakne in povezane izdelke.
- **Prepoved prikazovanja in uporabe tobaka, tobačnih in povezanih izdelkov v televizijskih prispevkih in v javnih nastopih, namenjenih mlajšim od 18 let**, s čimer bi preprečili prikrito promocijo kajenja med otroki in mladimi.

Izenačenje obravnave elektronskih cigaret in ostalih tobačnih izdelkov je bilo potrebno zaradi dokazov, da elektronske cigarete spodbujajo kajenje klasičnih tobačnih izdelkov pri mladih, predvsem pa naj bi preprečevala odvisnost od nikotina. V svojih zakonodajah so to izenačenje predvidele tudi vse sosednje države. Ukrepi, kot so prepoved uporabe s tobakom povezanih izdelkov v zaprtih javnih prostorih, prepoved njihovega oglaševanja in starostna omejitev 18 let za nakup, so namenjeni predvsem preprečevanju promocije kajenja s pomočjo teh izdelkov ter zmanjšanju zasvojenosti novih generacij z nikotinom.

Enotna embalaža pomeni za vse tovrstne izdelke enoten videz njihove ovojnine, obliko in velikost elementov, ki se lahko pojavijo na njej, pa tudi slikovnih zdravstvenih opozoril. Enotna embalaža bo obvezna od 1. 1. 2020. Ukrep je namenjen predvsem zmanjšanju privlačnosti embalaže in s tem začetku kajenja med otroki in mladimi. Kot zelo učinkovit se je že izkazal v Avstraliji, v Evropi pa so ga sprejele že Irska, Velika Britanija, Francija, Madžarska in Norveška.

¹ Povezani izdelki so elektronske cigarete in elektronske cigarete brez nikotina, zeliščni izdelki za kajenje in novi tobačni izdelki.

ZAKLJUČEK

Z zakonom sprejeti ukrepi so usmerjeni v preprečevanje začetka in nadaljevanja kajenja med otroki, mladostniki in mladimi odraslimi, v spodbujanje opuščanja kajenja, k zmanjševanju izpostavljenosti tobačnemu dimu med mladoletnimi in – z vsem tem – k zmanjšanju primerov bolezni, (prezgodnje) umrljivosti ter družbenega (tudi finančnega) bremena, povezanih z rabo tobaka. S prenosom določb Direktive v našo zakonodajo ter uvedbo kombinacije dokazano učinkovitih ukrepov in prepovedi želimo celovito urediti področje nadzora nad uporabo tobaka, tobačnih in povezanih izdelkov ter na ta način doseči zastavljene opisane cilje, hkrati pa vzpostaviti zakonodajne okvirje, ki bodo omogočili boljši nadzor in doslednejše sankcioniranje kršitev predpisov. S sprejetimi naj bi v Sloveniji prispevali k boljšemu zdravju prebivalstva in k vzdržnosti zdravstvenega sistema.

Skladno z Resolucijo nacionalnega plana zdravstvenega varstva 2016–2025 "Skupaj za družbo zdravja", želimo do leta 2025 zmanjšati rabo tobačnih izdelkov za 30 %, kar je tudi cilj Globalne strategije SZO za preprečevanje kroničnih nenalezljivih bolezni.

LITERATURA

Attitudes of Europeans towards tobacco and electronic cigarettes, Special Eurobarometer 429, Pridobljeno na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_429_en.pdf

Direktiva 2014/40/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 3. aprila 2014 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic o proizvodnji, predstavitvi in prodaji tobačnih in povezanih izdelkov in razveljavitvi Direktive 2001/37/ES. Pridobljeno na spletnem naslovu https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/tobacco/docs/dir_201440_sl.pdf

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov - predlog za obravnavo. Pridobljeno na spletnem naslovu <http://vrs-3.vlada.si/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/60C87B3DC1F6DFE9C1258075003F3E35?OpenDocument>

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih in povezanih izdelkov – ZOUTPI. Ur L RS 2017; 9/17 (4. 2. 2017).

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih izdelkov – ZOUTI. Ur L RS 1996; 57/96 (19. 10. 1996).

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih izdelkov (uradno prečiščeno besedilo – ZOUTI-UPB3. Ur L RS 2007; 93/07 (12. 10. 2007).

Zakon o ratifikaciji Okvirne konvencije Svetovne zdravstvene organizacije za nadzor nad tobakom. Ur L RS 2005; 2/05.